

**UNIVERSITATEA „BABEȘ – BOLYAI” DIN CLUJ – NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE “ISIDOR TODORAN”**

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

**MUZICA LITURGICĂ
ÎN PRACTICA MELOTERAPEUTICĂ**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC

PR. PROF. UNIV. DR. VASILE STANCIU

DOCTORAND

OPREA (FARCAȘ) SEVERINA-MARIA

**CLUJ-NAPOCA
2016**

Cuprins

Introducere	5
<i>Importanța și actualitatea temei.....</i>	<i>5</i>
<i>Preliminarii metodologice.....</i>	<i>11</i>
<i>Preliminarii terminologice.....</i>	<i>16</i>
<i>Meloterapia – de la fenomen terapeutic arhaic, la știință contemporană.....</i>	<i>17</i>
<i>Soma, Psyche și Pnevma – paradigme pluridisciplinare.....</i>	<i>22</i>
<i>Muzica sacră, religioasă și liturgică.....</i>	<i>28</i>
Scopul și Obiectivele Tezei.....	31
<i>Obiective teoretice.....</i>	<i>35</i>
<i>Obiective practice.....</i>	<i>35</i>
I. Stadiul actual al cercetării în domeniul meloterapeutic.....	36
I.1. Cercetarea modernă străină.....	36
<i>I.1.1 Abordări meloterapeutice moderne.....</i>	<i>45</i>
<i>I.1.2 Teoreticieni și cercetători.....</i>	<i>48</i>
<i>I.1.3 Personalități marcante.....</i>	<i>55</i>
<i>I.1.4 Congreșele Mondiale de Meloterapie.....</i>	<i>64</i>
<i>I.1.5 Asociații Meloterapeutice.....</i>	<i>71</i>
<i>I.1.6 Instituții cu programe educaționale de Meloterapie.....</i>	<i>81</i>
<i>I.1.7 Jurnale și Periodice.....</i>	<i>88</i>
I.2 Cercetarea modernă românească.....	91
<i>I.2.1 Meloterapia în Sistemul Educațional Românesc</i>	<i>95</i>
<i>I.2.2 Parteneriate cu Instituții Meloterapeutice din străinătate.....</i>	<i>98</i>
<i>I.2.3 Studii practice efectuate în România.....</i>	<i>103</i>
<i>I.2.4 Instituții în care se desfășoară programe meloterapeutice</i>	<i>108</i>
<i>I.2.5 Centre și Asociații de Meloterapie.....</i>	<i>112</i>
<i>I.2.6 Muzica comunitară în meloterapie.....</i>	<i>115</i>
II. Privire istorică asupra Meloterapiei.....	122

II.1 Etapa preștiințifică.....	123
II.1.1 Tradiții orientale în meloterapia antichității.....	123
II.1.2. Dimensiunea terapeutică a muzicii în Grecia Antică.....	126
II.1.3. Funcția ritualică a muzicii la poporul iudaic.....	131
II.1.4. Rolul muzicii în Biserica Creștină a primelor secole.....	138
II.1.5. Muzica și Medicina Evului Mediu.....	141
II.2. Meloterapia Modernă.....	144
II.2.1. Școala lui Carl Orff - aplicația clinică metodei Orff.....	145
II.2.2. E.H. Jaques-Darcroze-aplicarea metodei în meloterapie.....	149
II.2.3. Zoltan Kodaly- aplicarea metodei în meloterapia clinică.....	152
II.2.4. Abordări științifice moderne în meloterapie.....	154
II.3 Meloterapia Contemporană – ramură a Psihoterapiei.....	162
II.3.1 Procesul meloterapeutic.....	164
II.3.2 Metode meloterapeutice.....	167
II.3.2.1. GIM–Muzică și Ghidare Imaginară–Modelul H.Bonny.....	167
II.3.2.2. Meloterapia Analitică.....	169
II.3.3.3. Modelul Nordoff-Robbin	169
II.3.3.4. Meloterapia Comportamentală.....	170
II.3.3.5. Meloterapia Improvizatională Liberă.....	171
II.3.3.6. Meloterapia Neurologică.....	172
II.3.3. Repertoriul în Meloterapie.....	173
II.3.4. Meloterapia – rol profilactic / terapeutic	178
II.3.5. Meloterapia - între coduri etice și morală creștină.....	181
III.Terapia Duhovnicească și Meloterapia	185
III.1. Cântarea bisericească și rolul ei în terapia duhovnicească.....	187
III.2. Rolul participării active la actul muzical	190
III.3. Purificarea muzicii de elemente neadecvate terapiei.....	194
III.4. Repertoriul liturgic în meloterapie.....	197
IV. Studiu Practic - Receptarea și impactul muzicii religioase	
în viața Creștinului.....	207

<i>IV.1. Structurarea și Aplicarea unui Chestionar.....</i>	<i>210</i>
<i>IV.2. Lotul de studiu.....</i>	<i>213</i>
<i>IV.3. Analiza și Interpretarea datelor.....</i>	<i>215</i>
<i>IV.4. Concluzii</i>	<i>219</i>

V. Studiu Practic – Relevanța și eficiența muzicii liturgice în programele Meloterapeutice pentru diminuarea depresiei la persoanele vârstnice instituționalizate.....220

<i>V.1. Depresia și abordarea ei meloterapeutică în geriatrie.....</i>	<i>222</i>
<i>V.2. Instituționalizarea vârstnicilor – aspecte pozitive și negative.....</i>	<i>225</i>
<i>V.3. Cercetarea experimentală.....</i>	<i>226</i>
<i>V.3.1. Obiective.....</i>	<i>226</i>
<i>V.3.2. Ipoteze.....</i>	<i>227</i>
<i>V.3.3. Eșantion.....</i>	<i>228</i>
<i>V.3.4. Instrumente utilizate.....</i>	<i>229</i>
<i>V.3.5. Metodologia cercetării.....</i>	<i>230</i>
<i>V.3.6. Derularea sesiunilor de intervenție.....</i>	<i>234</i>
V.3.1. Scurtă descriere a unor ședințe de lucru.....	235
V.3.2. Metode și Tehnici de lucru.....	240
V.3.3. Repertoriul utilizat.....	242
V.3.4. Analiza și interpretarea datelor.....	247
V.3.5. Concluziile studiului practic.....	250

VI. Studiu Practic - Rolul meloterapiei prin muzica

liturgică în diminuarea agresivității la școlarii mici251

<i>VI.1. Muzica liturgică în viața copilului.....</i>	<i>252</i>
<i>VI.2. Fenomenul agresivității la școlarii mici.....</i>	<i>253</i>
<i>VI.3. Cercetarea experimentală.....</i>	<i>256</i>
<i>VI.3.1. Obiective.....</i>	<i>256</i>
<i>VI.3.2. Ipoteze.....</i>	<i>257</i>
<i>VI.3.3. Eșantion.....</i>	<i>258</i>

VI.3.4. Instrumente utilizate.....	259
VI.3.5. Procedura de lucru.....	261
VI.3.6. Derularea sesiunilor de intervenție.....	265
VI.3.6.1. Scurtă descriere a unor exerciții aplicate.....	268
VI.3.6.2. Metode și Tehnici de lucru.....	271
VI.3.6.3. Repertoriul utilizat.....	274
VI.3.6.4. Analiza și interpretarea datelor.....	278
VI.3.7. Concluziile studiului practic.....	282
Concluzii finale.....	283
Anexe.....	285
Bibliografie.....	522
A. Izvoare editate.....	522
B. Lucrări și tratate de specialitate.....	522
C. Articole și Studii.....	536
D. Bibliografie electronică.....	539

Cuvinte cheie: Meloterapie, liturgic, cercetare, psihoterapie, chestionar, depresie, agresivitate, eșantion, bătrâni, copii.

Introducere

Muzica liturgică are o triplă acțiune la nivelul psihicului: îl ajută pe om să-și cunoască starea lăuntrică, îl scoate din individualitatea sa deschizându-și sufletul către Dumnezeu și îl unește în același gând cu aproapele său, ca apoi să poată conviețui pașnic și firesc, cu sine însuși și cu semenii săi.

În muzică are loc întâlnirea fundamentală dintre știință, artă și spiritualitate, ceea ce reclamă dialogul omului de știință cu artistul și cu teologul, invitând la proiecte comune în scopul servirii unei societăți care simte din ce în ce mai mult nevoia de recuperare a valorilor pierdute în timp. Normalitatea societății noastre nu se poate constitui dintr-o realitate fragmentară – doar științifică, doar artistică sau doar religioasă, căci realitatea lumii este una integrală. În acest context, muzica rămâne un limbaj universal ce leagă toate generațiile și toate marginile pământului. Muzica rămâne teritoriul pe care știința, arta și religia creează un produs al transdisciplinarității. Mai mult ca oricând astăzi, psihoterapia uzează tot mai mult de valențele terapeutice ale muzicii. De aceea meloterapia este cunoscută ca o ramură a psihoterapiei, integrată în artterapie și constă în utilizarea muzicii în terapii de cabinet, având ca scop îmbunătățirea calității vieții persoanei: facilitarea comunicării, relaționarea, învățarea, exprimarea emoțională, socială și cognitivă. Dacă simpla eliberare a tensiunilor în urma ascultării muzicii aduce bune efecte pe termen scurt în viața omului, s-a putut constata că în procesul meloterapeutic e nevoie ca trăirile cele mai adânci să fie înțelese de cel în cauză; de aceea atitudinea acompaniatoare empatică a terapeutului este indispensabilă. Această nouă direcție de terapie cu ajutorul muzicii stă alături de alte revoluționări în domeniul psihoterapiei și reprezintă o alternativă la terapiile tradiționale, în scopul îmbunătățirii calității vieții.

Cercetarea modernă la nivel mondial în domeniul meloterapiei este vastă și utilizează toate metodele specifice societății pe care o reprezintă: de la experimente fizico-chimice de laborator, la testări psihologice pe grupe de pacienți în cabinete speciale sau spitale; de la organizarea de asociații, la întrunirea celor implicați în meloterapie în congrese mondiale; de la publicarea jurnalelor și periodicelor informative, la introducerea meloterapiei ca domeniu de studiu în sisteme educaționale de stat, etc. Teoreticieni, cercetători și chiar personalități în domeniul meloterapiei, sunt recunoscuți astăzi la nivel mondial iar metodele meloterapeutice concepute de aceștia reprezintă puncte de referință în domeniu.

Meloterapia în România constituie o abordare științifică recentă (după 1990), care a pătruns în sistemul educațional de stat la nivel masteral, fiind aplicată în instituții publice de sănătate și educație. Parteneriatele românești cu instituții meloterapeutice din străinătate facilitează realizarea procesului terapeutic prin supervizare de specialitate și punerea la dispoziție a materialelor muzicale necesare acestui tip de terapie. Toate studiile realizate până acum în acest domeniu, relevă faptul că fondul muzical abordat în meloterapie aparține muzicii simfonice, muzicii naturii sau muzicii electronice. În ceea ce privește arealul etnografic al poporului român, stilul muzical confirmat ca fiind utilizat în scop terapeutic de-a lungul istoriei acestui popor este muzica populară. Însă foarte aproape de sufletul românului creștin, a stat de-a lungul istoriei creștinismului, muzica religioasă sau liturgică, prin care acesta și-a exprimat cele mai adânci sentimente și cele mai înalte valori în fața altarelor bisericesti din propriile lor comunități. De aceea, atunci când au fost deposedați de cărțile de cult, în contextul vitregiilor vremii, românii ortodocși și-au impregnat cântarea liturgică cu armoniile muzicii populare, creând un stil muzical religios autohton, cu un substrat al vechii muzici bizantine, în special în zona Ardealului. Astfel muzica liturgică devine pentru acești creștini mai familiară, mai intim legată de sufletul lor, oferindu-i armonii specifice marilor lor frământări interioare și nobilelor lor credințe și idealuri. Considerăm că această muzică, alături de cea bizantină, este un tezaur de resurse duhovnicești pentru toți urmașii celor ce au contribuit la armonizarea și perpetuarea ei peste veacuri. De aceea este oportun să propunem o deschidere înspre abordarea funcțiilor terapeutice ale acesteia și să căutăm să-i înțelegem mesajele și porțile pe care ni le deschide înspre restabilirea armoniei interioare. Mediul liturgic ne-o oferă de veacuri, uzând de ea în vederea pregătirii spirituale a omului spre întâlnirea cu Hristos în sfintele Taine. Același mediu ne oferă posibilitatea participării la actul muzical liturgic atât receptiv cât și activ. De aceea românul ardelean în special, și-a învățat copiii din pruncie să colinde, iar apoi să interpreteze cele mai frumoase priceșne, al căror ecou se mai poate auzi și astăzi, în cadrul acestor comunități creștine. Acest proces, dincolo de actul muzical, are reale funcționalități meloterapeutice, ajutând omul să se elibereze de anumite energii psihice negative acumulate sau să-și restabilească echilibrul emoțional.

Aducerea muzicii liturgice în meloterapia de cabinet în cadrul societății românești contemporane, constituie o provocare în vederea unei împreună lucrări terapeutice - psihologice și duhovnicești, la populația de religie creștin-ortodoxă. Muzica liturgică aparține acestui ethos și de aceea propunem o reîntoarcere la valorile fundamentale ale acestuia, căutând resurse în vederea reabilitării psihice și duhovnicești a celor care reclamă adesea disfuncționalități din aceste puncte de vedere. În acest sens, muzica liturgică este un limbaj ce

trebuie învățat pentru ca prin intermediul lui, omul să poată vorbi cu Dumnezeu; nu e scop în sine ci e mijloc de a facilita urcușul uman dincolo de artă, de a transcende materialul pentru a ajunge în lumea imanenței, singura care asigură omul de neperisabilitate. Atingerea acestui nivel duhovnicesc corespunde catharsisului, ceea ce conferă omului starea de bine, de sănătate trupească și sufletească.

Principalul punct de referință în alegerea temei lucrării de față, a fost contextul contemporan al societății noastre, în mare parte îndepărtat de spiritualitate. Printre reperatele omului contemporan nu prea se mai numără dimensiunea spirituală a vieții și raportarea lui la Divinitate. În cadrul acestei realități, omul contemporan trăiește un dezechilibru emoțional, cauzator de boală și suferință. Ajuns în acest prag, recurge la supradoze medicamentoase sau la decizii extreme în ceea ce privește parcursul propriei vieți. Prizonier al propriilor sale decizii, omul societății noastre se trezește adesea captiv într-o zonă maladivă, atât din punct de vedere psihic cât și fizic, din care caută să-și găsească ieșirea. Terapiile alternative la tratamentele medicamentoase, mai întind o speranță de revigorare. Din rândul acestora face parte și meloterapia sau terapia cu ajutorul muzicii. Aceasta s-a dezvoltat foarte mult în ultima jumătate de secol, și datorită caracterului său noninvaziv este tot mai mult abordată.

Muzica religioasă – intim legată de ființa românului, care pe aceste meleaguri poartă încărcătura spiritualității ortodoxe românești, este diferită de muzica religioasă a altor popoare în ceea ce privește semnificația sa melodică. Acest element intim legat de spiritualitatea poporului nostru poate constitui o resursă de reabilitare dacă este utilizat la vreme potrivită sub coordonarea unui specialist. Din acest motiv lucrarea încearcă să arate efectele muzicii liturgice în cadrul procesului meloterapeutic de cabinet și oportunitatea de a utiliza muzica liturgică din perspectivă profilactică, în cadrul liturgic eclezial.

Lucrarea pornește de la ipoteza generală că muzica liturgică are efecte benefice asupra populației de religie creștin-ortodoxă din România (membri activi ai Bisericii), putând fi utilizată cu succes și în programe meloterapeutice de cabinet, pentru pacienții cu receptivitate sporită la adresa acesteia, care suferă de forme variate de depresie și agresivitate. În urma studiilor de specialitate făcute publice recent în țara noastră, care reclamă faptul că depresia reprezintă un flagel al secolului nostru, iar agresivitatea (cu diferite forme de violență) în rândul elevilor în special, prezintă procente îngrijorătoare, ne dorim să oferim și în această direcție utilizarea unor mijloace terapeutice la îndemână, dar de care omul societății noastre adesea se simte înstrăinat: muzica liturgică și prin ea, întreg cultul liturgic.

Studiul raportării omului contemporan, al societății noastre, la acest gen muzical, precum și reliefaarea valenței terapeutice a muzicii religioase, atât în cadrul eclezial cât și în

cadru terapiilor de cabinet, se constituie ca parte a scopului tezei de față. Pornind de la ipoteza confirmării unor date pozitive ale studiului nostru, scopul general al acestei cercetări este acela de a aduce în lumină dimensiunea terapeutică a muzicii liturgice și a deschide în această direcție un palier de lucru, în cadrul Meloterapiei ca știință a societății contemporane.

Lucrarea este structurată pe două mari părți: Partea teoretică și Partea practică. Introducerea lucrării se constituie ca parte distinctă, prezentând Importanța și actualitatea temei studiate, câteva preliminarii metodologice și terminologice, precum și scopul și obiectivele tezei.

Partea teoretică conține trei capitole în cadrul cărora este realizată o prezentare generală a meloterapiei.

Capitolul I - Stadiul actual al Cercetării în domeniul meloterapeutic, urmărește atât cercetarea modernă străină cât și cercetarea modernă românească. În cadrul acestor subcapitole sunt prezentate abordările meloterapeutice moderne, teoreticieni și cercetători, personalități marcante, congresele mondiale de meloterapie, asociațiile de meloterapie, instituții care desfășoară programe meloterapeutice, jurnale și periodice de specialitate, studii practice de meloterapie desfășurate atât în străinătate cât și în România. Toate aceste aspecte doresc să contureze o imagine de ansamblu a ceea ce înseamnă astăzi domeniul meloterapeutic la nivel mondial și să prezinte faza incipientă a demersurilor în acest domeniu pe teritoriul țării noastre.

Studiile practice efectuate până acum arată efectele benefice ale Meloterapiei, încorporată atât în Medicină cât și în Psihoterapie, ca act complementar de îmbunătățire a vieții. Atât cercetarea contemporană din domeniul meloterapiei cât și istoria acestei direcții terapeutice complementare, surprind cu interes diferite genuri muzicale utilizate și utilizabile în scop terapeutic, remarcându-se efectul muzicii lui Mozart, efectul muzicii instrumentale baroce, efectul terapiei cu instrumente Orff, efectul terapiei cu instrumente didactice Waldorf, terapia cu sunete din natură (muzica apei cascadei, a mării, a râului, aploii, a ciripitului păsărilor, foșnetul frunzelor din pădura, etc.) Astfel se poate vorbi până acum, de un vast repertoriu cercetat și utilizat, dar și de metode și tehnici de lucru variate, ce aparțin atât meloterapiei active cât și receptive. Toate acestea se utilizează de către persoane specializate în domeniu, în cadrul unor instituții de specialitate, ce includ atât programe de formare teoretică cât și practică. Scopul acestei terapii cu ajutorul muzicii, aplicată în spitale, azile, instituții educaționale sau în mediul privat, este acela de a ajuta omul să-și restabilească starea de bine atât la nivel psihic cât și fizic, prin calmarea acceselor de nervozitate, tratarea stărilor depresive, destindere psihică și relaxare, tratarea nevrozelor astenice și a tulburărilor neuro-

vegetative, diminuarea oboseții și a surmenajului intelectual, calmarea crizelor de astm bronșic, reglarea tensiunii arteriale, stimularea activității cerebrale în urma unor traumatisme, etc.

Privind retrospectiv, se poate constata astăzi că terapia prin muzică a fost o practică recunoscută de-a lungul istoriei de către medicină, artă, teologie și psihologie, ca domenii ce aveau obiect de studiu ființa umană cu nevoile, problemele, aspirațiile și abilitățile sale. Fiecare din aceste domenii și-a revendicat-o temporal ca metodă terapeutică ocazională (în anumite situații), specială (în ceea ce privea o anumită categorie de pacienți) sau complementară (însoțind diverse tratamente convenționale). Astăzi meloterapia este ea însăși un domeniu care presupune utilizarea planificată a muzicii, având ca scop atingerea unor obiective terapeutice la persoanele cu diverse nevoi speciale datorate unor probleme emoționale, fizice, intelectuale sau sociale.

Capitolul II – *Privire istorică asupra meloterapiei*, încearcă prezentarea Meloterapiei în Etapa Preștiințifică (antichitate), Etapa Evului Mediu, Etapa Modernă și Etapa Contemporană. Demersul nu este unul doar cronologic ci și în legătură cu raportarea omului la Divinitate prin intermediul muzicii diferitelor epoci, făcându-se referire directă la muzica de cult a poporului iudaic și muzica în Biserica Creștină Primară.

Istoria unei terapii cu ajutorul muzicii este vastă și datează de mai bine de două milenii și jumătate. Încă din antichitate, a asculta muzică era ceva asemănător unei înălțări spirituale cu reale beneficii în viața omului. Celebru în acest sens este cazul regelui biblic Saul, care după audierea cântărilor interpretate la instrumentul numit psaltirion, de către tânărul David, trăia o ameliorare profundă a stării sale de boală. Alte instrumente utilizate de-a lungul antichității, în scop terapeutic, erau: fluierul, flautul din os, toba, cornul, lira. Tot antichității îi aparțin primele teorii cu privire la efectele benefice ale muzicii asupra sufletului omenesc, prin intermediul teoretizărilor lui Pythagoras, Aristoxenus și Iamblicus, care vorbesc despre utilizarea muzicii în secolele VI-IV î.Hr. în scopul relaxării, al eliberării de griji și supărări, al calmării stării de nervozitate și în instalarea unui somn liniștit. Apariția creștinismului nu duce la anihilarea teoriilor cu privire la efectul muzicii asupra sufletului uman, ci dă o nouă semnificație acesteia; în acest sens Niceta de Remesiana, vorbind despre ameliorarea bolii lui Saul prin intermediul cântării lui David, adaugă simbolul creștin al jertfei mesianice și al lemnului crucii, pentru cântarea izvorâtă din lemnul și corzile psaltirionului.

Perioada modernă timpurie (sf.sec.XVII) aduce noi direcții de abordare atât în ceea ce privește boala, medicina cât și muzica. În acest context muzica era utilizată și ca remediu somatic, ca stimulent al pulsului și factor reechilibrator al umorilor. Ascultarea muzicii era

recomandată pentru relaxarea musculaturii în digestie, la naștere, înaintea somnului iar mai presus de toate în tulburări psihice. Secolul al XIX-lea, sub auspiciile romantismului, va considera muzica sursă și remediu al dezechilibrelor mentale. Medicul ceh Leopold Raudnitz publică în 1840 o carte despre terapia prin muzică, în urma experiențelor sale la un azil de nebuni din Praga, unde menționează că sub efectul muzicii cei aflați în delir nu mai bolboroseau iar cei melancolici se linișteau. În această perioadă Psihiatria se individualizează ca disciplină cu clasificări proprii ale bolilor și metode de tratament care includeau terapia prin muzică. Lucrarea *Medicul muzical* scrisă în 1807 de către Peter Lichtenthal vorbește de două tipuri de ascultare a muzicii: o ascultare conștientă, care aduce reale beneficii și o ascultare inconștientă (doar fizic) care nu este suficientă în tratamentul medical. Spre deosebire de Lichtenthal, care vede pregătirea muzicală ca parte constitutivă a pregătirii medicale, Peter Joseph Schneider¹ își imaginează crearea unei discipline specializate în terapia prin muzică, care să facă parte dintr-un program de igienă mentală patronat de către stat iar activitățile specifice să se realizeze în azile. Cel mai celebru azil în această abordare este Illenau (Germania), ai cărui psihiatri considerau sufletul „o entitate ritmică”, a cărui dezechilibrare corespundea unei stări de aritmie, împotriva căreia se lupta prin muzică.

Meloterapia modernă pune bazele meloterapiei contemporane, trasând noi direcții de abordare: clinice, didactice, educaționale, prin intermediul unor personalități de renume: Carl Orff, Jaques Darcroze și Zoltan Kodaly.

Începutul secolului XX aduce muzica în terapia tulburărilor post traumatice la persoanele care sufereau psihic de pe urma războiului, ca la mijlocul secolului, terapia prin muzică să se contureze ca știință de sine stătătoare, fiind integrată în programe de studii academice și specializări profesionale distincte.

Muzica reprezintă o formă de exprimare artistică, de comunicare, de relaxare, o terapie neconvențională, adesea aplicată atât ca terapie cât și ca suport, nu doar în afecțiuni psihice ci și somatice: cardiovasculare, neurologice, oncologice, pediatrie, pneumologice, geriatrie, etc.

Meloterapia contemporană este percepută astăzi ca una dintre ramurile psihoterapiei. Procesul meloterapeutic se construiește pe trei elemente fundamentale: meloterapeut, muzică și pacient, având la bază metode meloterapeutice speciale, dintre care, o parte sunt recunoscute de Federația Mondială de Meloterapie. Muzica poate fi structurată în repertorii adecvate disfuncționalităților în vederea cărora se întrebuițează. Rolul fundamental în

¹ Peter Joseph SCHNEIDER, *Un sistem al muzicii medicale*, 1835.

meloterapie ca proces psihoterapeutic îl are meloterapeutul special pregătit în acest sens. De aceea s-au dezvoltat specializări și în domeniul meloterapeutic, care necesită atât pregătire teoretică cât și practică. Astfel există meloterapeuți clinicieni, pedagogi, psihoterapeuți, psihologi, etc. Meloterapia poate fi utilizată atât cu rol terapeutic cât și profilactic; când o întrebuițăm însă cu rol terapeutic trebuie să ne asigurăm că este vorba de un proces meloterapeutic autentic, pentru a nu ne accentua singuri anumite simptome prin întrebuițarea unui repertoriu neadecvat sau aplicare unor metode neconforme.

Capitolul III al lucrării - *Terapia Duhovnicească și Meloterapia*, face parte din cercetarea originală, preexperiențială. Rolul cântării bisericești în terapia duhovnicească, rolul participării active la actul muzical, purificarea muzicii de elementele neadecvate terapiei și repertoriul liturgic în meloterapie constituie temele subcapitolelor incluse în sfera acestui capitol. Toate aceste elemente conturează muzica liturgică ca parte constitutivă a unei terapii duhovnicești. Meloterapia care utilizează un repertoriu religios, se adresează unui om religios. Cu ajutorul acesteia, omul aflat în stadiu preduhovnicesc, se poate apropia de mediul liturgic și de spațiul aferent. Mediul liturgic este prin excelență un mediu terapeutic, care uzează și de elementul muzical adecvat unei terapii duhovnicești. De aceea repertoriul meloterapeutic religios are ca paletă de selecție întreaga gamă de cântări liturgice, atât de tradiție bizantină, de factură cultă cât și de inspirație populară.

Partea a II-a, Cercetarea Originală – este structurată pe trei capitole, care detaliază trei studii ce cercetare practică realizate în teren.

Capitolul IV – conține *Studiul Practic* intitulat *Receptarea și impactul muzicii religioase în viața creștinului*; studiu care are la bază structurarea, aplicarea și analiza unui chestionar. Structurarea chestionarului a presupus o muncă de informare în bibliotecă, în vederea deprinderii etapelor și a criteriilor adecvate în alcătuirea acestui instrument de măsurare sociologică. Cu ajutorul acestuia am dorit surprinderea unei realități existente în societatea contemporană: raportarea creștinului român la muzica religioasă; modul de receptare al acesteia și impactul pe care-l poate avea în viața omului prin intermediul trăirilor pe care le determină. Chestionarul a fost aplicat pe un eșantion de 300 de persoane, atât din mediul rural cât și urban, pe șase categorii de vârstă: vârstă școlară mică, pubertate, adolescență, tinerețe, maturitate și vârstă de regresie sau bătrânețe. Analiza și interpretarea datelor ne-au furnizat informații cu privire la categoriile de vârstă cele mai receptive la muzica liturgică: școlarii mici (6-10,12 ani) și bătrânii (peste 65 de ani). Concluziile studiului constituie baza informațională de pornire pentru cele două studii practice ulterioare.

Capitolul V – conține Studiul Experimental *Relevanța și eficiența muzicii liturgice în programele meloterapeutice pentru diminuarea depresiei la persoanele vârstnice instituționalizate.*

Depresia cu urmările sale nefaste ocupă un loc central în rândul bolilor societății noastre și cunoaște o extindere la toate categoriile de vârstă, putându-se vorbi astăzi atât despre depresia copilului, a adolescentului, a maturului cât și a vârstnicilor. Devenită flagel al perioadei contemporane, depresia necesită abordări diferite în funcție de terenul psihopatologic pe care se instalează, precum și un program atent conceput și aplicat, ce utilizează atât terapii medicale cât și psihoterapeutice.

Studiul experimental a fost efectuat pe durata a trei luni de zile în cadrul Căminului de Persoane Vârstnice Ideciu de Sus, județul Mureș și a cuprins un eșantion de 20 de persoane, dintre care 10 persoane alcătuind lotul experimental și 10 persoane alcătuind lotul de control.

Demersul experimental conține toate etapele structurale aferente: stabilirea obiectivelor, ipotezelor, loturile de subiecți, metodologia cercetării, procedura de lucru, derularea sesiunilor se intervenție, tehnici și metode utilizate, repertoriu utilizat, analiza și interpretarea datelor.

Concluziile studiului practic arată că programul meloterapeutic bazat pe muzică liturgică, aplicat acestei categorii de vârstă a determinat diminuarea depresiei, surprinsă în urma evaluării inițiale printr-un instrumentar aferent: chestionar de depresia Beck și scala de depresie Zung. Prin analiza test-retest, rezultatele arată că nivelul depresiei a fost diminuat în urma aplicării programului meloterapeutic.

Capitolul VI – conține Studiul Experimental *Rolul meloterapiei prin muzica liturgică în diminuarea agresivității la școlarii mici.* Agresivitatea, cu formele sale: agresivitate fizică, verbală, furie și ostilitate, se evidențiază încă din perioada copilăriei și periclitează dezvoltarea armonioasă a copilului, constituind baza violenței adolescente.

Studiul experimental a fost efectuat într-un interval de trei luni, în cadrul Liceului Tehnologic Petru Maior, Reghin, pe un eșantion de 40 de elevi de vârstă școlară mică. Lotul experimental conținea 20 de elevi din clasele a II-a și a III-a, iar lotul de control 20 de elevi din clasele a II-a și a III-a. Lotului de studiu s-a aplicat un program meloterapeutic cu muzică liturgică, pe o durată de 12 săptămâni (o oră/săptămână). La finalul programului s-au aplicat din nou testările inițiale și prin metoda Test-Retest s-a constatat că nivelul agresivității a fost diminuat.

Studiile practice ale cercetării de față au pornit de la ipoteza generală că muzica liturgică are efecte benefice asupra omului, putând fi utilizată cu succes și în programe

meloterapeutice de cabinet, la pacienții cu receptivitate sporită la adresa acesteia, care suferă de forme variate de depresie și agresivitate.

Prin urmare ipoteza generală inițială a fost confirmată de rezultatele studiilor practice efectuate în teren, în cadrul a două instituții de stat: Căminul pentru Persoane Vârstnice Ideciu de Sus și Grupul Școlar Petru Maior Reghin.

Concluzii finale

Rolul muzicii în viața omului este o temă pe cât de veche, pe atât de actuală pentru specialiști. Dimensiunea terapeutică a muzicii a fost exploatată de-a lungul istoriei în diferite maniere, cu diferite scopuri, însă totdeauna în sprijinul oamenilor. Astfel putem vorbi astăzi despre un domeniu de sine stătător, numit meloterapie. Prin intermediul lucrării de față am încercat să surprindem efectele utilizării muzicii liturgice în cadrul procesului meloterapeutic, ceea ce constituie un prim pas spre un model meloterapeutic bazat pe muzică liturgică.

Muzica liturgică constituie un palier muzical ce nu a fost cercetat până acum în vederea încorporării acesteia în terapiile de cabinet. Studiul nostru arată că ea poate fi utilizată cu succes într-o abordare metodică și tehnică specifică. Pentru creștinul aflat în stadiu preduhovnicesc, această abordare în psihoterapia de cabinet este menită să deschidă palierul unei terapii din punct de vedere spiritual, dimensiune necesară redobândirii stării de sănătate. Tezaurul bogat al muzicii liturgice, pus la îndemâna creștinului în cadrul slujbelor bisericesti este structurat într-o manieră terapeutică prin exigențele pe care le îndeplinește, pentru a face parte din canonul bisericesc. Din el, fiecare creștin se poate împărtăși în raport cu propriile sale nevoi și trebuințe. În terapiile de cabinet repertoriul utilizat este ales organizat și aplicat de către meloterapeut, pe baza metodelor specifice procesului meloterapeutic.

În cadrul concluziilor teoretice se pot enumera:

1. Stadiul actual al cercetărilor în Meloterapie distinge două realități: o realitate autohtonă incipientă și o realitate occidentală evoluată din punct de vedere științific, metodologic și practic.
2. Parcurgând pașii firești în dezvoltarea sa ca știință, recunoscută la nivel mondial, meloterapia se conturează ca ramură a psihoterapiei, încadrată în artterapie, se promovează prin asociații, fundații, jurnale și periodice de specialitate; își reglementează statutul în cadrul congreselor mondiale de meloterapie și cunoaște în dezvoltarea ei numeroși cercetători, teoreticieni și chiar personalități marcante.
3. Meloterapia în România a început să prindă contur în ultimii zece ani, prin parteneriate cu asociații meloterapeutice din străinătate, prin încadrarea ei ca domeniu de studiu în Instituții

Publice de Învățământ și prin deschiderea domeniului medical și didactic spre aplicarea ei ca terapie complementară.

4. Istoria meloterapiei își pierde originile în practicile terapeutice care utilizau muzica încă din Antichitate; caracteristicile acesteia ajungând până la noi în special prin intermediul filosofiei și religiei.
5. Primele secole Creștine, Evul Mediu și Epoca Modernă au constituit diferite faze ale evoluției acestui domeniu spre ceea ce se conturează a fi astăzi Meloterapia ca știință și practică pusă în folosul omului.

Concluziile metodologico-practice, în conformitate cu obiectivele aferente se pot rezuma astfel:

1. Există un nivel diferit de receptivitate a muzicii religioase la populația română de religie ortodoxă, pe categorii de vârstă, constatare făcută în urma unui studiu practic de teren, prin structurarea, aplicarea și analiza datelor unui chestionar.
2. Au fost identificate loturi experimentale de persoane vulnerabile (depressive și agresive), în vederea aplicării unor programe meloterapeutice cu muzică liturgică, care au rezonat foarte bine la programul aplicat.
3. S-au întocmit rapoarte de date referitoare la efectele aplicării programelor meloterapeutice care utilizează muzica liturgică, din care rezultă efectele pozitive ale acesteia.
4. Structurarea unor repertorii muzical-liturgice specifice nevoilor persoanelor incluse în programul meloterapeutic și aplicarea lor în cadrul ședințelor de lucru.

Contribuțiile personale în cadrul acestei lucrări sunt legate de următoarele aspecte:

1. Evidențierea rolului muzicii liturgice în meloterapie pentru persoanele care au o receptivitate ridicată față de aceasta.
2. Aduce informații statistice legate de raportarea la muzica liturgică a persoanelor ortodoxe din România, în funcție de categoria de vârstă în care se încadrează.
3. Aprofundează domeniul meloterapeutic prin inițierea unor programe meloterapeutice de grup, bazate pe muzica liturgică.
4. Atrage atenția asupra vulnerabilităților școlărilor mici și a vârstnicilor instituționalizați, arătând nevoile pe care le au în societatea contemporană și implicarea lor în cadrul meloterapiei de cabinet, în vederea diminuării agresivității și a depresiei.
5. Expune un Compendiu Repertorial Religios, utilizabil în meloterapia de cabinet bazată pe muzica liturgică.

Sugestii de Cercetare ulterioară, pornind de la studiile cuprinse în lucrarea de față:

1. Elaborarea unui model eficient de intervenție meloterapeutică cu ajutorul muzicii liturgice în vederea diminuării depresiei și a agresivității.
2. Extinderea programelor meloterapeutice prin muzica liturgică și la alte categorii de persoane vulnerabile și întocmirea de rapoarte referitoare la efectele acestora.
3. Dezvoltarea unor programe muzical liturgice profilactice/terapeutice, în cadrul Bisericii și realizarea unor studii paralele.
4. Implicarea mai accentuată a specialiștilor în vederea integrării copiilor în muzica liturgică de cult și evidențierea efectelor acestui proces pe termen lung.

Bibliografie

1. ACHIM, Dorin, *Muzica malefică și muzica benefică*, Ed. Satya Sai, 2001.
2. ALBU, E., *Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenți. Prevenire și terapie*, Ed. Aramis, București, 2002.
3. ANANIA, † Bartolomeu Valeriu, *Misterele orientale și creștinismul*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2013.
4. † ANDREI Andreicuț, *Principii de morală creștină*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
5. ATHANASIU, Andrei, *Muzică și Medicină – Homo Musicalis*, Ed. Minerva, f.an., București.
6. ATUDOREI, pr. Leonardo Ioan, *Antropocentrism și teocentrism în opera părintelui Dumitru Stăniloae*, Ed. Doxologia, Iași, 2014.
7. AUGUSTIN, Fericitul, *Confesiuni (XI, 9,1)*, ediție bilingvă latină-română, Ed. Nemira, București, 2003.
8. AUGUSTIN, SFÂNTUL, *Opera omnia. De Musica, (Despre muzică)*, (trad. Vasile Sav), *Vol III, ediție. bilingvă*, Ed. Dacia, Cluj Napoca.
9. AVDEEV, Dmitri, *Depresia ca patimă și ca boală*, (trad de Adrian Tănăsescu-Vlas) Ed. Sophia, București, 2008.
10. AVDEEV, Dmitri, *Nervozitatea, cauze, manifestări, remedii duhovnicești*, Ed. Sofia, București, 2008.
11. AVDEEV, dr. Dmitri, *Psihiatria pentru duhovnici*, Ed. Sofia, București, 2011.
12. AVRAM, Luize, *Catharsisul muzical sau despre efectele benefice ale muzicii asupra ființei umane*, Editura Universității Naționale de Muzică, București, 2007.

13. BACOIANIS, Vasilios, *Necazurile vieții*, (trad. de Pr.Victor Manolache), Ed. Tabor, București, 2011.
14. BALAZSI, Robert, *Psihologie Experimentală și Metodologia Analizei Datelor*, suport de curs, An I, Sem I, Facultatea de Psihologie, UBB, Cluj-Napoca.
15. BENGA, Oana, *Jocuri Terapeutice*, Ed. ASCR, Cluj-Napoca, 2009.
16. BRADU IAMANDESCU, Ioan, *Muzicoterapia receptivă*, Ed. InfoMedica, București, 2004.
17. BRANIȘTE, Ene, *Liturgica specială*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.
18. BRECK, John, *Darul sacru al vieții*, (trad. de PS Dr. Irineu Pop Bistrițeanul), Ed. Patmos, 2007.
19. BRUSCIA, Kenneth E., *Case Studies in Music Therapy*, Barcelona Publisher, 2012.
20. BULUȘ, Liviu, *Terapia prin muzică*, Ed. Sibien Publishing, București, 2006.
21. CEZAR, Corneliu, *Introducere în sonologie – Acțiunea undelor sonore asupra nivelelor fizico-chimic, biologic și psihologic*, Ed. Muzicală, București, 1984.
22. CHELCEA, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice: Metode cantitative și calitative*, Ed. Economica, București, 2001,
23. CHIRILĂ, pr. Ioan, „Sfânta Liturghie – o slujire care transcende moartea”, în *Medicii și Biserica*, vol.VI, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.
24. COSMA, Viorel, *Muzicieni Români. Lexicon*, Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1970.
25. CRISTESCU, Constanța, *Chemări de toacă, Repertoriu românesc*, Ed. Lidana, Suceava, 2012.
26. ECO, Umberto, *Cum se face o teză de licență. Disciplinele umaniste* (trad. George Popescu), Ed. Pontica, 2000.
27. EFTIMIE, Zigabenu, NICODIM Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, Iași, Ed. Egumenița, f.an.
28. ELKAIM, Mony, *Ce Psihoterapie să alegem?* Ed. Trei, București, 2007.
29. ENĂCHESCU, Constantin, ENĂCHESCU, Liana, *Psihosomatica*, Ed. Polirom, București, 2008.
30. FAROS, Filoteu, *Dialogul în psihoterapia ortodoxă* (trad. de Pr. Șerban Tica), Ed. Sophia, 2010.
31. FAROS, pr. Filothei, *Mitul bolii psihice*, Editura Ecumenița, Ed. Cartea Ortodoxă Galați, 2005.
32. FLOROVSKI, Georges, *Sensul ascezei creștine*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2009.

33. GAGIM, Ioan, *Dimensiunea Psihologică a Muzicii*, Ed. Timpul, Iași, 2003.
34. GALINESCU, Gavriil, *Cântarea bisericească*, Ed. Tipografia Alexandru Țerek, Iași, 1941.
35. GAWAIN, Shakti, *Cele patru niveluri ale vindecării*, Ed. Meteor Press, București, 2008.
36. ICĂ, diac. Ioan jr., *De la Dionisie Areopagitul la Simeon al Tesalonicului*, Integrala comentariilor liturgice bizantine, Deisis, Sibiu, 2011.
37. ILOAIE, Pr. Ștefan, *Relativizarea valorilor morale*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
38. †IOAN, Sf. Gură de Aur, *Omiliile la Psalmi*, (trad. Laura Enache), Ed. Doxologia, Iași, 2011.
39. IORGULESCU, Adrian, *Timpul Muzical: materie și metaforă*, Ed. Muzicală, București, 1988.
40. JUNG, C.G. , *Opere Complete, Psihologia religiei vestice și estice*, vol. 11, Editura Trei, 2010.
41. LARCHET, Jean-Claude, *Creștinul în fața Bolii, Suferinței și Morții*, (trad de Marinela Bojin), Ed. Sophia, București, 2006,
42. LARCHET, Jean-Claude ,*Terapeutică bolilor spirituale*, Ed. Sofia, București. 2006.
43. LAZĂR COSMA, Octavian, *Hronicul Muzicii Românești, Vol.I-II*, Ed. Muzicală, București, 2003.
44. LĂZĂRESCU, Ovidiu, *Bolile sufletești și vindecarea lor în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur*, Ed. Sofia, București , 2012.
45. MANES, Sabina (coordonator), *83 de jocuri psihologice pentru animarea grupului*, (trad. De Alois Gherguț), Ed. Polirom, București, 2008.
46. MATEOS, Juan, *Celebrarea Cuvântului în Liturgia Bizantină*, (trad.Cezar Login), Ed. Renașterea, Cluj-Napoca. 2007.
47. MATEOS, Juan, *Utrenia Bizantină*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
48. MELEHOV, Dimitri, *Psihiatria și problemele vieții duhovnicești*, Ed. Sofia, București 2008.
49. MOLDOVEANU, Pr. Nicu, *Istoria Muzicii Bisericești la Români*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
50. OTTO, Rudolf, *Sacrul* , trad. de Ioan Milea, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
51. OȘLOBANU, N., *Studiu introductiv asupra cărții psalmilor*, Tipografia Dacia, Iași, 1900.

52. PETERMANN Franz, PETERMANN, Ulrike, *Program terapeutic pentru copiii agresivi*, Ediția XI- a revizuită, Editura RTS, Cluj-Napoca.
53. PĂUNESCU, C., *Agresivitatea și condiția umană*, Ed. Tehnică, București, 1994.
54. PETERMAN,F., PETERMAN,U., *Program de intervenție pentru copiii agresivi*, Ed.RTS, Cluj-Napoca, 2006.
55. PLEȘU, Andrei, *Minima moralia*, Ed. Humanitas, București, 1994.
56. RĂȘCANU, R., *Psihologia comportamentului deviant*, Ed. Universității București, 1994.
57. RIES, Julien, *SACRUL ÎN ISTORIA RELIGIOASĂ A OMENIRII*, Ed. Polirom, 2000, Iași.
58. SCHMITT, Laurent, *Primii pași în psihoterapie, manualul terapeutului*, Ed. Polirom, Iași, 2011.
59. ȘCHIOPU, U., Verza, E., *Psihologia vârstelor (ciclurile vieții)*, Ed. ProHumanitate, București, 1981.
60. STANCIU, Pr. Vasile, *Muzica Bisericească Corală din Transilvania*, vol. I, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca , 2001.
61. STĂNILOAE, Pr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol.I., Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
62. STĂNILOAE, Pr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.
63. STERIAN, M., *Agresivitatea mediatică și personalitatea*, Ed.Paideia, București, 2004.
64. ȘOIMA, Gheorghe, *Funcțiunile muzicii liturgice*, Ed. Deisis, Sibiu, 1945.
65. ȘOITU, I., Hăvârneanu, C, *Agresivitatea în școală*, Ed.Institutul European, Iași, 2001.
66. ȘTEFĂNESCU Ioana, *O istorie a muzicii universale*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.
67. TAFT, Robert.F, *Ritul bizantin*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2008.
68. TODORAN Isidor, ZĂGREAN Ioan, *Teologia Dogmatică – Manual pentru seminariile teologice*, Ed.Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1997.
69. †VASILE CEL MARE, Sfântul, *Tâlcuire duhovnicească la Psalmi*, Ed.Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2009.
70. VASILE Vasile, *Profiluri de muzicieni români, sec.XIX-XX*, Ed. Muzicală, București, 1985.
71. VERNON, Ann, *Programul Pașaport pentru Succes în Dezvoltarea Emoțională SOCIALĂ, Cognitivă și Personală a copiilor din clasele I-IV* (trad. Raluca Igna), Ed.RTS, Cluj-Napoca.

72. VINTILESCU, Petre, *Istoria Liturghiei în primele trei veacuri*, Ed. Nemira, București, 2001.
73. WHITE, Elizabeth, *Cum îndrumăm copilul în viața duhovnicească*, Ed. Sofia, București, 2012.
74. WUNDENBURGER, Jean-Jacques, *Sacrul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000.
75. ZORIN, Konstantin V., *De ce suferă copiii*, Ed. Sofia și Cartea Ortodoxă, București, 2006.
76. AUGUSTIN, Fericitul, „Scrieri alese”, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, partea I, vol. 64, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985.
77. BARBU, Delia-Ștefania, „Cântarea bisericească și rolul ei în terapia duhovnicească”, în *Acta musicae Byzantinae*, vol.III (2001),Centrul de Studii Bizantine, Iași.
78. Bel, Pr. Valer, Paradoxul durerii, *Medicii și Biserica*, vol.VIII, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2010, pp.147-156.
79. BRANIȘTE Ene, „Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea în comun a credincioșilor”, în *Studii Teologice*, Anul VI(1954), nr. 1-2, pp.18-26.
80. CHIRILĂ, pr. Ioan, „Elemente de antropologie biblica: persoană/subiect, sine și suflet”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Orthodox Theology*, Nr.1, 2009, pp.49-64.
81. CRISTESCU, Constanța, Rolul toacei în rugăciune, în *Lucrări de Muzicologie*, Ed.Media Muzica, Cluj-Napoca, 2003, p.96-100.
82. †DANIEL, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, “Psalmodia-respirația rugăciunii”, în *Revistă de Arte Bizantine*, vol.II, Ed.Academia de Arte George Enescu, Iași, 1996.
83. DRĂGULIN, Stela, „Meloterapia în Antichitate”, în *Portretele muzicii românești*, Editura Universității Transilvania din Brașov, 2008, p.110-116.
84. DRĂGULIN, Stela, „Meloterapia – nou context educațional universitar”, în: *Aniversările muzicii românești*, Editura Universității Transilvania din Brașov, 2009, p. 59-63.
85. MIU, dr. Nicolae, „Teologia bolii”, în *Medicii și Biserica*, vol.VIII, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2010, pp.60-67.
86. STANCIU, Pr. Vasile , „Muzica liturgică în dimensiunea ei patristică și canonică”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Teologia ortodoxă*, Anul XXXIX(1994), nr. 2, Cluj-Napoca.

87. STANCIU, Pr. Vasile, OPREA Severina-Maria, CÂMPIAN Ciprian, „Stări și experiențe emoționale prin muzică: meloterapia și muzica malefică”, în *Invasia Non-Valorilor într-o lume multimedia*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, pp.174-198.
88. STĂNILOAE, pr. Dumitru, „Despre cauzele deznădejzii”, în *Cuvinte de nădejde celor fără de nădejde*, Ed. Sophia, București, 2008.